

arenaidé
Maj 2015

Kreol

Ett spöke går runt i orten

LEWEND TASIN
ANTON LANDEHAG

KREOL –

Ett spöke går runt i orten

Arena idé

Stockholm 2015

© Arena idé och författarna

Rapporten kan laddas ner från www.arenaide.se/rapporter

På omslaget: Gatukonstnären Shai Dahans muralmålning på Sandwalls plats i Borås. Fotograf: Vacantwall

FÖRFATTARPRESENTATION

Lewend Tasin sitter i styrelsen för det nygrundade Rådet av Enade Kreoler och är ansvarig för Akademien inom rådet. Lewend har tidigare arbetat med social tillgänglighet och inkluderingsfrågor och utbildat i postkolonial teori, makt och identitet.

Anton Landehag är 30 år, arbetar med samhälle och generationsfrågor på analysföretaget Ungdomsbarometern och har dessförinnan arbetat med inkluderings- och likabehandlingsfrågor inom civilsamhället. Anton var 2011–2013 ordförande för Ungdom Mot Rasism samt har skrivit rapporterna *Att göra antirasism* (Arena Idé 2013) och *Värsta rapporten* (Scouterna 2014).

INNEHÅLL

INLEDANDE SAMMANFATTNING	5
OM RAPPORTEN	7
BAKGRUND	11
SKAPELSEAKTEN	14
SCEN 1. SÖKANDET EFTER EN EGEN RÖST	16
SCEN 2. CIRKELN	19
SCEN 3. INTERMEZZO	24
SCEN 4. BEBÅDELSEN	27
SCEN 5. ANTECKNINGAR TILL ETT MANIFEST	32
SCEN 6. AVTONING	36
LITTERATURFÖRTECKNING	38

INLEDANDE SAMMANFATTNING

Vi är en ny social grupp som sakta tar form och växer i det svenska samhället. Vi är en grupp som hittills inte identifierat oss själva som grupp. Vi är en grupp som med en parafras av Frantz Fanons ord inte ännu är vita, inte längre fullständigt icke-vita, och därmed är fördömda. Den process varigenom vi övervinner detta tillstånd kallar vi för kreolisering och de som i denna process skapar sig själva på nytt kallar vi för kreoler.

GLOBALISERINGEN HAR INNEBURIT att stora grupper av människor med olika bakgrunder kommit att bo och samsas om ett och samma utrymme och därmed vara i ständig relation till varandra. Vår samtid är dock postkolonial, vilket innebär att koloniala och rasistiska tankemönster lever kvar i vår tid i moderna och mystifierade former. Det koloniala projektet var och är ännu intimt sammanlänkat med den europeiska rasismen. Denna rasism är en ideologisk lära som kategoriserar människor som vita och icke-vita och hierarkiserar de vita över de icke-vita.

I MÖTET MELLAN MÄNNISKOR med olika bakgrunder aktualiseras dessa koloniala och rasistiska tankemönster. Det är ett aktualiserande som leder till en ständig risk att när som helst rasifieras och stereotypiseras till vit eller icke-vit, och denna stereotypisering innebär ett förstelnande av människor till döda objekt. Denna överhängande risk skapar en olust och en rädsla för att förminskas och fråntas sin status som subjekt.

Att vilja undvika den här typen av känslor är förståeligt och kan tillsammans med ojämlika materiella förhållanden förklara de starkt segregerade bostadsmönster som vi ser i Sverige idag.

NÄR DET DÄREMOT kommer till yngre människor med bakgrund i Afrika, Asien och Sydamerika i det svenska samhället så sker detta möte ”i deras bröst”. De växer upp med en hudfärg, ett språk eller en kultur som rasifieras som icke-vit, samtidigt som de lever och verkar i det svenska samhället och därmed upplever sig själva som till en viss del vita. Det innebär att koloniala och rasistiska tankemönster kategoriserar och hierarkiserar delar av dem själva som vita och icke-vita, och till skillnad från andra så kan denna grupp inte välja att undvika detta möte.

Detta kan leda till en svår psykisk situation, en känsla av kluvenhet och ambivalens, en känsla av att inte höra hemma i en värld präglad av endimensionella fack och på sikt, efter en utmattande kamp för att hitta ”sin plats”, kan denna känsla också leda till ett ifrågasättande av de koloniala och rasistiska tankemönster som denna kluvenhet och ambivalens vilar på.

*Den process
varigenom vi
övervinner detta
tillstånd kallar
vi för kreolisering
och de som i
denna process
skapar sig själva
på nytt kallar vi
för kreoler.*

Ur detta ifrågasättande träder något nytt fram, ett överskridande och ett övervinnande av koloniala och rasistiska tankemönster, en kreolidentitet.

EN KREOLIDENTITET är ett förkastande av alltför fixa, särartspräglade, essensbetonade och stelnade föreställningar om identitet, och därmed också en upplösning av "traditionella" identiteter (oftast etniska, religiösa eller kulturella identiteter hörande till "föräldrars ursprungsland"). En kreolidentitet är hellre ett firande av socialkonstruktivistiska, existensbetonade, rörliga och icke-fixa föreställningar om identitet, och därmed ett sammansmältande, en nyfusion, eller mer korrekt: ett sammanlänkande, av olika traditionella etniska, religiösa och kulturella identiteter till en ny, överskridande identitet. ●

Lewend Tasin och Anton Landehag

Stockholm, maj 2015

OM RAPPORTEN

Vi har under skrivandet av denna rapport upplevt det svårt att på ett rakt sätt förmedla våra tankar. Vi misstänker att detta kommer av att vi skriver i frågor som ibland närmar sig det tabubelagda och som därmed saknar ett självklart språk att uttrycka det på. Ett tabu förhindrar effektivt samtal och diskussioner i ämnet, vilket leder till en brist på ord och begrepp som på ett adekvat sätt adresserar dessa frågor.

VI HAR, HELLRE ÄN ATT låta oss begränsas av detta, valt att skriva denna text i olika delar med olika stilar. Det är varför vi har en bakgrundsdel skriven i traditionell stil, medan vår analys är skriven i dialogform och resultatet presenteras i form av anteckningar till ett manifest.

Vårt syfte med bakgrundsdelen är att sätta ämnet för rapporten i en kontext. Vår förhoppning är att dialogformen ska utgöra ett friare, oförsiktigare närmande av de sociala och psykiska frågor denna rapport behandlar. Resultatet presenteras i form av anteckningar till ett manifest, i hopp att det ska verka utmanande och därmed som en inbjudan till vidare samtal och diskussioner.

VI VILL ÄVEN PASSA PÅ att tala om för läsarna att karaktärerna, händelserna och anteckningarna till manifestet är fiktiva och uppdiktade, även om allt är "based on a true story". Vår avsikt har varit att, med hjälp av anteckningar, ljudupptagningar etcetera rekonstruera ett samtal (dock i en fiktiv, sammanpressad och teatralisk stil). De personer som fungerat som "modell" för karaktärerna och dialogen har läst rapporten och är medvetna om att tankarna presenteras i denna form. Trots att skådeplatsen är i Megafonen – Hässelby/Vällingbys verksamheter och vissa av karaktärerna presenteras som medlemmar i Megafonen, så är det också viktigt att här klargöra att dessa ord och tankar på intet sätt är Megafonens. ●

Karaktärerna, händelserna och anteckningarna till manifestet är uppdiktade, även om allt är 'based on a true story'.

Ordet kreol betecknar något som har uppstått i mötet mellan olika språk och kulturer. Det har haft en stark koppling till en gemensam erfarenhet av kolonialism.
Freetown, Sierra Leone, 1919.
Foto: Wikimedia Commons

Saint Barthélemy
i Karibien, som
Sverige koloniserade
i nästan hundra år.
Huvudstaden heter
än idag Gustavia.
Foto: Starus/
Wikimedia Commons

På Skansen
i Stockholm,
grundat 1891,
samlades
uttryck för det
typiskt svenska.
Känslan för
nationen skulle
byggas upp.
Foto: Nordiska
museet

Tage Erlander
och Olof Palme.
År 1965 talade
den ene om
den svenska
rasen och den
andre om hur
rastankarna
aldrig fått fäste
här. Så snabbt
gick makeovern
från rasbiolo-
gins högborg
till moralisk
stormakt att
diskurserna ett
tag överlappade
varandra.
Foto: Wikimedia
Commons

BAKGRUND

För omkring 500 år sedan inleddes det koloniala projektet. Europeiska stater och handelskompanier påbörjade övertagandet av geografiska områden på de amerikanska kontinenterna samt i Afrika och Asien. Områden togs i besittning för att tillfredsställa europeiska ekonomiska intressen och människor som levde i dessa områden koloniserades, många gånger i form av förslavning.

Kolonialismen innebar skapandet av ett ekonomiskt system som utgick från europeisk hegemoni och exploatering av naturresurser och människor. För att kunna upprätthålla detta ekonomiska system baserat på exploatering av människor och geografiska entiteter skapades en ideologi; rasismen.

Sverige deltog, precis som majoriteten av västvärldens länder, aktivt i det koloniala projektet och gjorde ekonomisk vinst såväl som bidrog till den månghundraåriga kunskapsproduktionen som möjliggjorde kolonialismen.

Maktrelationer som formades under kolonialismen kvarstår dock idag, med majoriteten av världens ekonomiska tillgångar koncentrerade till väst och majoriteten av världens fattigdom och konflikter till de forna kolonierna.

PARALLELLT MED DETTA uttrycktes rasismen i alltmer (pseudo)vetenskapliga termer och sågs som en seriös gren av vetenskapen och teorier om ras fick allt starkare fotfäste inom akademien men också inom politik och kulturliv.

Svenska rasbiologer var framträdande och lyckades etablera en bild av Sverige som det land i världen som hade "vitast" befolkning (Werner: 2014). Tankar om jord och blod, om folk och nation var en självklar del av den hegemoniska diskursen. Rasideologiska tankar präglade formerandet av många nya europeiska nationer under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

NATIONEN TAR SOM IDÉ allt större plats under 1800-talet och blir det kitt som förväntas hålla samman stater i Väst-europa. Fanns inte en uppfattning om den egna nationen sedan tidigare formulerades den nu.

I Sverige sker detta genom insamlandet av uttryck för det genuint svenska i form av hus och andra föremål, vilka ställs ut på det nyskapade Skansen. Konsten ägnar sig åt att utforska naturen och människans kropp. Forskaren Jeff Werner har visat hur bilden av svensken under den här tiden förändrades till det blonda och blåögda ideal som fortfarande är rådande (Werner: 2014).

Tankarna om ras blev i och med andra världskriget tabubelagda i och med dess uppenbara kopplingar till förintelsen.

SVERIGE HAR ALLTSEDAN OLOF PALMES DAGAR beskrivits som en moralisk stormakt med tolerans, jämställdhet och öppenhet som

*Sverige deltog,
precis som
majoriteten av
västvärldens
länder, aktivt
i det koloniala
projektet.*

slagord. I offentligheten var avståndstagandet från rasismen och de tidigare så starka rasideologiska tankarna kompakt. Rasismen var något som befann sig långt bort, antingen utanför Sveriges gränser eller utanför majoritetssamhällets normer.

Det tidiga 1900-talets berättelse om svenskheten som baserad i det folk som ansågs tillhöra en överlägsen ras ersattes av tankar som präglades av humanism och ambitioner om jämlikhet. Sverige var världens bästa land, inte på grund av det homogena folket, utan på grund av sin humanitet, jämställdhet mellan könen, ekonomiska jämlikhet och antirasistiska ställningstaganden. Två socialdemokratiska statsministrar yttrade följande mycket belysande meningar:

Vi svenskar lever ju i en så oändligt mycket lyckligare lottad situation. Vårt lands befolkning är homogen, inte bara i fråga om rasen utan också i många andra avseenden.
(Erlander: 1965)

Demokratin är fast förankrad här i landet. Vi respekterar de grundläggande fri- och rättigheterna. Grumliga rasteorier har aldrig funnit fotfäste. Vi betraktar oss gärna som fördomsfria och toleranta.
(Palme: 1965)

Rasismen var något som befann sig långt bort, antingen utanför Sveriges gränser eller utanför majoritetssamhällets normer.

Citaten från Palme och Erlander indikerar att parallella berättelser levde kvar vid sidan av varandra. Existerande förtryck kunde dock i och med framväxten av den anti-rasistiska normaliteten döljas effektivt av en diskurs som lyfte fram och hyllade det jämlika och toleranta. Uttryck för rasism beskrevs som ”pojkestreck”, ”vansinnesdåd” eller andra beteckningar som antingen förminskade rasismen eller distanserade den från majoritetssamhället. Rasismen kan genom detta sägas ha mystifierats (Hübinette et al.: 2013).

TROTS ATT BILDEN AV SVERIGE började gå upp i sömmarna, att 80- och 90-talen såg en ökande ström av nazistiska grupperingar och att segregationen börjat breda ut sig har det inte beslutats om några större politiska reformer som på allvar kunnat påverka rasmaktsordningens inflytande i samhället.

Stora utbildnings- och utredningsinsatser har genomförts, ”Om detta må ni berätta” och den stora utredningen om integration och strukturell diskriminering ledd av Masoud Kamali för att nämna några, men slutsatserna och effekterna av dessa har inte resulterat i en radikalt ändrad väg.

DE SENASTE ÅREN har Sverige och den svenska självbilden befunnit sig i kris. År 2010 blev ett fascistiskt parti, Sverigedemokraterna, invalt i riksdagen och i september 2014 nästan fördubblades partiets andel av avlagda rösterna i riksdagsvalet. Parallellt med detta har vad som

kallats en "ny laserman" härjat i Malmö, tjugo år efter den första, och register över romer hos polisen har avslöjats. Sverige börjar alltmer likna samhällen som det distanserat sig från.

Brytpunkten måste anses vara händelserna 2013 då alla stora internationella medier vände blickarna mot en plats dit kamerorna sällan tidigare nått; Husby.

I och med upploppen i Husby och andra förorter 2013 började röster som sällan hörts i den svenska offentligheten höjas. Frågor om social utsatthet och ökande klassklyftor utefter rasifierade gränser lyftes och fick uppmärksamhet på ett sätt som tidigare mest varit teoretiskt.

För första gången syntes ett organiserat motstånd som vänder ojämlikhet, alienation och uppgivenhet till politisk kamp. Efter Husby är det inte längre möjligt att blunda för den rasifierade ojämlikheten i Sverige. ●

SKAPELSEAKTEN

Ramberättelse

Den 13 maj 2013 sköts en 69-årig man till döds av polisen i Husby. Polisen lät meddela att mannen svårt skadad förts till sjukhus där han senare avlidit. Ögonvittnen hade emellertid sett hur mannen legat död i timmar efter skottet innan han till slut fördes bort i likbil.

Megafonen – en ungdomsorganisation som startades år 2008 i Husby – skrev kort efter dödsskjutningen en debattartikel, där de pekade på det faktum att polisen gått ut med felaktiga uppgifter. Megafonen krävde en ursäkt och en oberoende utredning av händelsen. Polisen svarade förvisso att det var ”olyckligt” att de gått ut med felaktiga uppgifter, men valde att inte ta hänsyn till kravet på en oberoende utredning.

Ett par dagar senare, den 19 maj 2013, satte ungdomar i Husby eld på bilar och kastade sten mot polisen. Medlemmar i Megafonen hade varit vittnen till dessa händelser och kallade till en presskonferens, där de bland annat menade att upploppen var en reaktion på dödsskjutningen av 69-åringen, och berättade att polisen använt övervåld och kallat personer för ”apor, pajaser och luffare”. Upploppen pågick ytterligare fem nätter och spred sig till andra delar av Stockholm och flera städer i Sverige. Megafonen kom under en vecka att hamna i rampljuset. De intervjuades upprepade gånger och presenterade sin egen analys av händelserna.

VID DENNA TID hade Megafonen fyra lokalgrupper. En av dessa var verksam i Hässelby/Vällingby i nordvästra Stockholm. Megafonen – Hby/Vby bedrev läxhjälp och studiecirkel i ABF-Västerorts lokaler i Vällingby. Till läxhjälp kom ovanligt många ungdomar. De var dock inte där för att läsa läxor, utan ville hellre tala om upploppen, Megafonens deltagande i debatten och den oro som hade spridit sig även till Hässelby/Vällingby. Vid ett av dessa tillfällen påbörjades ett samtal, som senare utvecklades till en studiecirkel, och som nu resulterar i denna text. ●

Karaktärer

MEYREM är medlem i Megafonen - Hby/Vby och har ett intresse för språk och skrivandet. Hon har redan innan detta samtal uttryckt viss kritik mot språkbruket i Megafonen och menar att det är alltför influerat av "vänsterretorik".

...

MANI är en av de yngre i detta samtal. Han är inte medlem i Megafonen och vill inte heller bli det. Däremot dyker han gärna upp på alla Megafonens aktiviteter. Hans far är kurd från Iran och har studerat i Sovjetunionen. I bokhyllan hemma har hans far Frantz Fanons Jordens fördömda på persiska, arabiska och ryska. Mani har själv läst boken på svenska och engelska, i ett försök att komma närmare sin fars tankegångar.

...

IVAN är inte heller medlem i Megafonen. Han har läst Platon och beundrar Sokrates frågvishet. Ivan ställer gärna frågor som han själv inte har svar på.

...

X är medlem i Megafonen - Hby/Vby. X är teoretiskt lagd och drömmer om att en dag lägga en ideologisk grund för en rörelse med potential att förändra världen.

SCEN 1.

SÖKANDET EFTER EN EGEN RÖST

MEYREM

Jag har lagt märke till att det finns många ungdomar i orten som just nu talar illa om Megafonen. De säger: "Varför försvarar ni dessa lallare, dessa bilbrännare? Vet ni inte att de flesta av dessa bilbrännare gör det för att de tycker att det är kul?"

Jag vet att ingen av er här anser att Megafonen någonsin försvarat några bilbränder, men när jag vänder på samtalet och talar med dessa ungdomar om behovet av en självständig analys och talar om segregation och stigmatisering, om nedskärningar, arbetslöshet, dåliga skolresultat och så vidare, så skrattar de. De svarar: "Tror du på allvar att stenkastare bryr sig om politik? Det enda som händer när ni gör politik av upploppen är ju att stenkastarna plötsligt får för sig att de är revolutionärer."

Jag känner igen de här orden och de här tankegångarna, det är samma ord som sprids på Flashback. Och jag tycker att allt det här vittnar om något allvarligt, det säger oss att ungdomar i orten hellre letar ord och tankegångar på Flashback än..., eller, det vittnar i vart fall om att vi misslyckats totalt med vår kommunikation utåt, om målgruppen nu är ungdomar i orten.

MANI

Jag tror inte att det där är Megafonens fel. Jag menar, det finns ju förklaringar till varför ungdomar i orten är som de är. Vi kan förstå oss själva bättre om vi gör en analys av vad förtryck gör med de förtryckta.

Vi är de förtryckta, alltså metaforiskt talat. Min avsikt är inte att hamna i ett onödigt tjafs om huruvida vi är förtryckta eller inte. Jag menar bara att vi på ett psykologiskt plan många gånger fungerar som de förtryckta.

Vi är typ som slavar med bojor runt vår hals och vi är fastkedjade med varandra. Vi är slavar, så vi är de förtryckta. Och vi har slavägare, som tvingar oss att arbeta och straffar oss när vi är lata, fuskar eller är olydiga. Vi är fastkedjade med varandra och det betyder att vi har med varandra att göra, vi är beroende av varandra. Om en av oss inte arbetar, inte lyder slavägaren, så piskar våra slavägare oss alla. Typ som... när en blatte våldtar en svensk tjej, så får medierna det att framstå som om alla blattar är våldtäktsmän.

Okej, föreställ er nu att en av slavarerna är upprorisk, han kanske säger till de andra "hela situationen är förnedrande" eller "vi måste förena oss och göra motstånd mot slavägarna". Vad kom-

mer de andra slaverna att tycka, tänka och säga om honom, tror ni? De kommer att tala illa om honom, de kommer att säga att han är galen, att ingen annan än han bryr sig det minsta om "politik", att allt hans tal om "orättvisa" bara gör så att fler blir lata... och att det bara kommer leda till att slavägaren piskar dem alla.

IVAN

Menar du att ungdomar i orten talar illa om Megafonen för att själva slippa stigmatiseras?

MANI

Ja, det är klart att det är så. Polis, medier och hela det svenska samhället har ju hur mycket makt som helst att ytterligare stigmatisera oss och få oss alla att framstå som odjur...

MEYREM

Jag förstår, men jag talar om något annat. Och jag gillar inte när vi vänder våra blickar mot andra och letar fel och brister hos andra. "Varför ser du flisan i din broders öga, men märker inte bjälken i ditt eget öga?"

Det är vår egen brist att vi inte når dessa ungdomar, och vi borde hellre rätta till våra fel... inte leta fel hos andra.

MANI

Min avsikt var inte att leta fel, jag tror bara att det förklarar...

IVAN

Vad tror du det beror på, Meyrem?

MEYREM

Jag vet inte, jag har bara lagt märke till att vi inte når ut... och att det måste bero på en brist hos oss själva.

IVAN

Men når verkligen inte Megafonen ut? De skriver ju på Aftonbladet, deras Facebooksida har över 5 000 följare, och de syns och hörs på CNN och al-Jazira?

MEYREM

Jo, men vi når i första hand ut till andra. Vi når ut till vänsteraktivister, intellektuella, innerstadsbor, medelklassare, men inte till vår egen målgrupp. Jag tycker att det är konstigt, för det måste ju innebära att vi talar till dessa och inte till våra egna... eller?

Okej, jag ska försöka förklara vad jag menar, jag gör som Mani och prövar en metafor. Föreställ er att slaveriet nu avskaffas. Det avskaffas inte genom att slaverna kämpar för sin frihet och frigör sig själva, utan för att världen förändras, ekonomin utvecklas och ett fungerande kapitalistiskt system växer fram. Slavägarna har förstått att slaveriets tid är förbi och att det nu finns smartare, mer effektiva sätt att exploatera människor. Så, slavägarna "avskaffar" slaveriet och "befriar" alltså sina slavar och talar om för dem att de nu är "fria", hit och dit.

De före detta slavägarna skapar i stället ett helt samhälle och system där de före detta slaverna bara är andra klassens medborgare, där polis trakasserar dem, där medier svartmålar dem, där de diskrimineras, jobbar och sliter i lågt avlönade arbeten, lever i fattigdom och segregation

Menar du att ungdomar i orten talar illa om Megafonen för att själva slippa stigmatiseras?

etc. Och sedan talar de före detta slavägarna till de före detta slavarerna och säger: "Det enda sättet för er att ta er ut ur er situation är att ta avstånd från er själva, ert språk, er kultur, era tankar och i stället lära er vårt språk, vår kultur och våra tankar". Vad tror ni att de flesta före detta slavar nu gör?

MANI

Ja, jag förstår, du menar att de före detta slavarerna kommer att klä sig som sina före detta slavägare, lära sig deras språk, läsa deras böcker och tala och tänka som dem?

IVAN

Men, det är ju knappast så att... eller, vi invandrare har kanske varit sådana... att vissa gjorde allt för att vara "svenskar" för att "passa in", men har vi inte kommit förbi det?

MEYREM

Jo, men jag tror inte att vi bara försökt "passa in", det går ännu djupare. Låt mig få fortsätta på min liknelse. Föreställ er att en av dessa före detta slavar nu lär sig sina före detta slavägars språk, läser deras böcker och skapar en bättre analys av sig själv.

Hon läser kanske Marx och kommer fram till att de före detta slavarerna är "proletärer" som måste göra revolution och inrätta "proletariatets diktatur", vad vet jag. Och sedan går hon till de före detta slavarerna och talar om för dem att deras situation är som den är på grund av "kapitalets inre logik" och att de måste "krossa kapitalismen" och så vidare. I vart fall, tror ni att de före detta slavarerna hade lyssnat på henne?

MANI

Nej, de kommer inte ens att förstå henne. De skulle tala illa om henne ...

MEYREM

Men, tänk om hon envisas? Tänk om hon fortsätter att tala så, trots att hon vet att hon inte blir förstådd? Vad skulle det säga om henne? Alltså, frågan handlar om vems erfarenheter som egentligen värderas. Vilka riktar hon sitt tal till?

Jag menar att hennes envishet skulle vittna om att hon inte alls värderar sina egna, att hon i själva verket riktar sitt tal till de före detta slavägarna, att hon omedvetet vill ha deras uppmärksamhet, att hon njuter av deras "erkännande blickar".

IVAN

Vad kan vi göra då? Vad är lösningen?

MEYREM

Vi måste självklart värdesätta oss själva och våra egna. Vi måste rikta vårt tal till våra egna och vilja bli uppmärksammade, förstådda och uppskattade av våra egna. Vi måste låta våra analyser och tankar komma direkt ur våra egna erfarenheter.

Eller, jag vet egentligen inte... jag menar bara... något är fel här, och jag vet inte vad. Vi är förvirrade, och den här förvirringen är inte betydelselös. Det är något som saknas.

X

"Våra egna", vilka är dessa "våra egna"? Eller ... vet vi ens vilka vi är?

SCEN 2.

CIRKELN

Samtliga närvarande förstod genast att detta var en fråga av tyngd. Det beslutades att samtalet skulle fortsätta i form av en studiecirkel om identitet. Nedan följer en redogörelse för samtal och studier i studiecirkeln.

X

Vår uppgift här är att hitta ett svar på frågan "Vilka är vi?" För att hitta ett sådant svar krävs det att vi även ställer oss frågor som "Vad betyder det att vi över huvud taget ställer den här frågan?", "Vet vi inte redan vilka vi är?", och "Varför upplever vi att det är viktigt att ställa en sådan fråga?"

Frågan om vilka vi är är en fråga om identitet. Men det handlar inte om vilken identitet som helst, utan vi ställer i första hand frågan om vilka vi är som grupp eller som ett kollektiv.

Ordet identitet kommer tydligen ursprungligen från latinets *identitas*, en avledning av *idem* som har betydelsen densamma. Så, vilka är vi som grupp? Vilka är det vi egentligen vill organisera? Vilka är vår målgrupp? Vilka är det vi ibland föreställer oss att vi representerar? Och vilka är det vi känner oss trygga med? I vilkas sällskap känner vi att vi kan slappna av och "vara oss själva"? Vilka är det vi "klickar" med och varför klickar vi just med dessa? I vilkas sätt att tala, röra och föra sig känner vi igen oss själva?

MEYREM

Jag tror att vi är en ny social grupp i det svenska samhället, och att vi som en ny social grupp har gemensamma erfarenheter och lever under gemensamma omständigheter. Jag tror att vi är föremål för vissa unika mekanismer i ett större system, och att dessa unika mekanismer sakta men säkert formar oss till en urskiljbar grupp.

Vår uppgift här är att identifiera dessa mekanismer, så att vi kan skapa oss en självständig förståelse av oss själva. Vi har hittills inte haft någon sådan analys av vilka vi är, och då är det inte konstigt att vi inte vetat vart vi ska rikta vårt tal.

IVAN

Megafonen beskrivs i medier som en "förortsorganisation" och Megafonen skriver själva att de "organiserar unga i förorten". Så, jag antar att vi är "förort", vi är "orten", vi är "betong", eller?

Vi är ju många som kallar oss själva för förort, och när vi påstår att någon är förort, så vet ju vi alla ungefär vad det innebär, eller hur? Vi menar typ att den personen är, ser ut, rör och för sig på ett speciellt sätt, som vi känner igen och som vi identifierar oss med.

Förort är en identitet som har skapats, byggts på och romantiserats alltsedan The Latin Kings låt "Välkommen till förorten" och Ken Rings låt "Grabbarna från

förorten”. Och, jag tänker så här: om förort är en identitet, så har vi ju redan svaret på vår fråga. Vi är förort, vi är färdiga!

MEYREM

Nej, jag tror inte att det är så enkelt. Förort är en identitet, men det är bara en ”känsla” av vilka vi är. Vi saknar fortfarande en analys av de mekanismer som formar oss som vi är och ordet förort är löjligt. Ja, ”förort”, ”orten”, ”betong”, alla de är löjliga benämningar. Slå upp ordet på Wikipedia, vad står det där? Det står att ”en förort är en ort belägen utanför eller i närheten av en större stad”. Okej, visst, någon kan argumentera att det är i förorterna vi bor, att förort är att bo och leva i närheten av en större

stad, hit och dit. Men, nej, jag tror snarare att ”förort” är att bo och leva i den kultur som finns i förorterna.

Vissa av oss bor i förorter till Stockholm och andra i förorter till Göteborg, det är sant. Men i Malmö finns det inga egentliga förorter. Och ändå ”klickar” vi med ungdomar i t ex Rosengård. Varför gör vi det? Visste ni att Rosengård ligger i Malmös innerstad?

Visste ni att Bromma, Täby och Lidingö är förorter till Stockholm? Varför talar ingen om dem som förorter?

MANI

Vi kanske menar ”miljonprogramsområden”? Vi kanske menar segregerade och stigmatiserade områden? Eller, visst är

Rosengård ett miljonprogramsområde?

IVAN

Ja, Rosengård byggdes som en del av det så kallade miljonprogrammet, men det har ingen betydelse, för Vällingby – där vi sitter just nu – är inget miljonprogramområde. Vällingby är enligt Wikipedia en ABC-stad, och byggdes innan miljonprogrammet. A:et står tydligen för arbete, B:et för bostad och C:et för ...

MEYREM

Men det där spelar ingen roll. Det viktiga här är att vår identitet inte kan begränsas till vilka områden vi bor i. Jag tror inte att det är våra områden som ger oss vår identitet, utan det är snarare vår identitet som ger våra områden deras prägel. Däremot tror jag att våra områden är viktiga i vår analys. För vilka bor här? Majoriteten är så kallade icke-vita, blattar, svart-skallar, invandrare, importer ...

MANI

Varför säger du import? Det är ett förminskande uttryck som vi inte behöver använda om andra. Vi ska inte tro att vi är bättre, bara för att ...

MEYREM

Okej, okej, jag menade inte så ... Hmm ... men import är ändå ett intressant uttryck. Ja, det finns personer i orten som nedsättande kallar andra för import, eller hur? Vad är en import?

MANI

En import är väl en person som nyligen kommit till Sverige. Vi skämtar om importer när någon är klädd ”billigt”, rör och för sig på

Vi skulle inte kalla våra föräldrar för förort trots att de bor i förorten, eller hur?

ett "osvenskt" sätt ... jag vet inte, det handlar om deras frisyurer, skor, byxor ...

X
"Osvenskt"?

MANI
Ja, eftersom de nyligen kommit till Sverige så hänger de inte med. De har frisyurer som är populära i Irak, typ.

X
Okej, så en import är en person som inte blivit svensk ännu? Som inte ännu hunnit införliva "svenskhets" i sin egen person, eller?

MANI
Ja ... jag antar det, eller ... de är i vart fall inte lika mycket svenskar som ...

Här blev Mani tyst.

X
När vi säger import nedsättande om andra, vad säger det om oss? Jag menar att vi därmed gör en tydlig skillnad på oss själva och import. Det innebär också att vi till skillnad från dem införlivat "svenskhets" i våra egna personer, eller hur? Om vi nu går tillbaka till vår ursprungliga fråga: "Vilka är vi?", så måste detta innebära att vi, till skillnad från import, haft tid att bli mer svenskar och mindre "kurder", "araber", "turkar" eller var vi nu kommer ifrån.

MANI
Med all respekt för svenskar, men jag är inte det minsta svensk!

X
Okej, när var du senast i Kurdistan?

MANI
För tre år sedan.

X
Hur var folk mot dig? Tog de emot dig som en självklar del av det kurdiska samhället, eller blev du ständigt bemött som "svensken" som var på besök?

Jag är också kurd, och jag förstår att du reagerar. Men, folk i Kurdistan gör inte ens skillnad på Sverige och Schweiz, eller hur? När jag går ute på gatan själv, så kommer det fram folk och undrar var jag kommer ifrån. De ser på mina kläder, hur jag rör och för mig att jag inte kan vara därifrån. Och jag känner mig ständigt som en idiot, för att jag inte förstår alla kulturella koder. Jag ställer mig upp när alla andra sätter sig ner och jag sätter mig ner när alla andra ställer sig upp. Jag hälsar fel, jag sitter fel, jag äter fel, jag gör allt fel. Mina kusiner skrattar åt mig och ber sina gäster att ha överseende med mig, de säger: "han är från Europa", och deras gäster börjar genast tala tyska med mig i hopp om att det ska göra så att jag känner mig mera "hemma".

Vad innebär allt detta? Jo, jag tror att det innebär att vi har införlivat "svenskhets" som en naturlig del av vår identitet, och att vi med tiden blivit lite mindre kurder, araber, turkar, och så vidare. Föreställ er en import på besök i hemlandet, tror ni de skulle ha samma erfarenheter som vi?

IVAN
Våra föräldrar då? De har ju bott i Sverige lika länge som vi eller ännu längre, eller hur? Och de känner sig hemma i hemlandet. Vad är det med dem, har inte de införlivat "svenskhets", eller?

X

Det är en intressant fråga. För vi känner ändå att det är skillnad på oss och våra föräldrar.

MANI

Vi kan det svenska språket bättre. Vi förstår kulturella koder och får lättare jobb. Våra föräldrar kan ha bott här hur länge som helst, men ändå bryta kraftigt.

Däremot är vi mer förvirrade, eller vi är psykiskt instabila på en helt annan nivå. Varken våra föräldrar eller importen är lika förvirrade som vi är. De är hela människor, vi däremot är kluvna halvor som inte vet var vi hör hemma.

X

Vi skulle inte kalla våra föräldrar för förort trots att de bor i förorten, eller hur?

MANI

Våra föräldrar är inte förort, de känns mer som "invandrare" på riktigt. Vi är ju inte invandrare, de flesta av oss är antingen födda här eller så kom vi hit som barn. Vi har växt upp här i Sverige, det har inte våra föräldrar gjort. Och ... jag tänker att det kanske är som barn vi formas som mest, det är i ungdomen vi söker en identitet, en känsla av gemenskap. Om det är sant, så är den främsta skillnaden mellan oss och våra föräldrar den att vi formas av det svenska samhället medan våra föräldrar formas av hemlandet.

IVAN

Vad innebär det att vi formas av det svenska samhället?

X

Det måste ju innebära att vi är en mix. Vår identitet består av ele-

ment från både våra hemländer och Sverige. Och det är kanske detta möte mellan våra hemländer och Sverige som har format oss och gjort oss till dem vi är. Men jag vet inte om det är exakt detsamma som att vara förort. Eller, jo ... på sätt och vis är det ju det, eller ... glöm det där med förort, vi måste tänka utanför det där ordet.

Vi som är formade av det svenska samhället är en mix! Vi är svenskar, kurder, araber, chilenaar, eritreaner, perser, finnar, ja allt blandat och samtidigt. När vi går på en fest, så dansar vi kurdisk ringdans, äter injera, lyssnar på amerikansk hiphop och pratar svensk politik, eller hur?

MEYREM

Men jag känner inte att det är att vara en "mix". Eller, jag känner för ordet "mix" ungefär detsamma som jag känner för ordet "mångkulturalism". Ni vet, tanken på att olika kulturer lever sida vid sida, där alla "tolererar" varandra och så vidare. Det är att låtsas som om vi inte påverkas av varandra, som om vi inte förändras i och med att vi kommer i kontakt med varandra.

Vi är inte alls svenskar, kurder, araber, chilenaar etc ... jag tror att vi måste släppa det där. Vi har kanske varit allt det där, men vårt möte med varandra har gjort att vi kokats ihop till något nytt, något annat. Då är jag hellre "hybrid".

Hybriditet är ett akademiskt begrepp som betonar att människor och kulturer förändras och formas till något nytt närhelst de möts. Ur två eller flera ursprungliga former skapas det en ny form, en så kallad "tredje" form. Och jag känner så ... att vår identitet måste vara något nytt.

MANI

Vi kanske talar om något som andra har kallat för "mellanförskapet"? De har till och med en hemsida. Så här står det på Mellanförskapets hemsida: "Globaliseringen har skapat oss – vi är blandade, adopterade och barn till invandrare. Vi är chilенare som aldrig varit i Chile, indier från Dalarna och svensk-eritreaner. Vi är också invandrare som länge levt i exil."

Shit, här står det också: "I Sverige är vi invandrare och utomlands är vi svenskar", det är ju exakt vad vi själva sagt. Och, här: "Vi rör oss mellan flera kulturer och skapar vår egen."

X

"Mix", "hybrid" och "mellanförskap", det är alla begrepp som vi förstår och som ligger nära det vi talat om. Men alla saknar de något. Om vi är en mix, vad är det då vi är en mix av? Om vi är hybrider, vad är det vi är hybrider av? Och om vi är mellanförskap, vad är då "utanför" och vad är då "innanför"?

”

Vi är inte alls svenskar, kurder, araber, chilенare etc ... jag tror att vi måste släppa det. Vi har kanske varit allt det där, men vårt möte med varandra har gjort att vi kokats ihop till något nytt.

SCEN 3.

INTERMEZZO

En tid går efter samtalet, men X kan inte lämna ämnet. X söker maniskt information på internet och hittar nya begrepp. X strukturerar upp sina tankar och presenterar dem för sina vänner.

Kreol och kreolisering

Etymologi

Ordet kreol är en fransk och engelsk version av det spanska ordet criollo. Criollo är i sin tur en syntes av de två spanska orden criar och colono.

Criar betyder "att skapa, att grunda, att fostra", och har sitt ursprung i det latinska ordet creāre, som betyder "att skapa" och som även är ursprunget till t.ex. de engelska orden create och creative. Colono betyder "en kolonist, en grundare, en nybyggare".

Med tanke på att criollo är en syntes av criar och colono, och sett ur den historiska kontext criollo kom till, är det naturligt att anta att ordet criollo en gång betytt "en som grundar en bosättning i den nya världen", och att ordet haft en stark koppling till en gemensam erfarenhet av kolonialism, mötet med "den nya världen", och en känsla av att höra hemma i ett annat land än det land ens förfäder en gång hörde hemma i (Bernabé, Jean, et al, 1990).

Ursprung

Forskare är oense om ordet criollos ursprung och första användningsområde. Vissa menar att criollo först användes för att beteckna ättlingar till slavar med afrikanskt ursprung i den nya världen, medan andra menar att ordet först kom att användas för att beteckna ättlingar till de vita kolonialherrarna i den nya världen, för att senare utvidgas som beteckning och även innesluta ättlingar till ursprungsbefolkningen och andra med icke-europeiskt ursprung.

Oavsett vilket ursprung och första användningsområde criollo kan tänkas ha haft, så har de olika formerna det gemensamt att det alltid beskriver något som är "born and developed in the New World" (Wertenbruch, 2013).

Historia

Criollo och Kreol är ord som har haft en spretig historia och de två orden har många olika variationer i betydelse och användningsområden.

Criollo

De spanska kolonialherrarna i Sydamerika kom tidigt att formellt använda sig av ordet

criollo. De skapade redan på 1500-talet ett kastsystem, där criollo var en av de sociala klasserna, en klass bestående av de som förvisso var födda i kolonierna men vars spanska börd ändå kunde styrkas. De spanska kolonialherrarna gav alltså ordet en betydelse som ytterst går tillbaks till rasistiska föreställningar om "äkta spanskt blod".

Criollo som ord och begrepp har alltsedan detta inte kunnat lösgöra sig från denna innebörd av ordet. När de sydamerikanska kolonierna gjorde uppror mot det spanska styret var det en vit criollo-elit som förde denna kamp. Självständigheten kom i mångt och mycket att innebära den vita criollo-elitens fortsatta exploaterande av ursprungsbefolkningen.

Trots att ordet criollo genomgått en rad betydelseförskjutningar, utmanats i sin betydelse och på senare tid fått en mindre framträdande roll, så kan vi än idag finna exempel på nynazistiska organisationer som t.ex. Orgullo Criollo (Creole Pride) i Mexiko som kämpar för den vita rasens renhet och överlevnad i en "rasblandad" värld.

Kreol

Kreol, som är alltså är den franska och engelska varianten av ordet criollo, har fått en annan historisk användning och därmed andra betydelseförskjutningar.

Kap Verde – ett exempel

Kap Verde är en ögrupp i Atlanten omkring 500 kilometer

utanför det afrikanska fastlandet. Öarna upptäcktes och koloniserades av portugiserna 1456. Innan de koloniserades av Portugal var de obebodda.

I och med den transatlantiska slavhandeln blev Kap Verde snart ett handelscentrum för

Santa Luzia, en av Kap Verdes öar.
Foto: Wikimedia Commons

afrikanska slavar. Kap Verde var nu bebott av portugisiska slavhandlare, afrikanska slavar från skilda folk och språk och slavar

från de amerikanska ursprungsbefolkningarna. I detta möte och ur situationen växte ett nytt språk fram bland slavar.

De talade olika språk, men hade slavägarnas portugisiska gemensamt. I behov av att tala med varandra och i syfte att tala på ett sätt som slavägarna inte förstod skapade slavar ett eget språk, ett kreolspråk. I detta språk användes även en mängd olika ord, som var lånade av de afrikanska språken, som slavar sinsemellan förstod, men inte slavägarna.

Lingvister

Begreppet kreolisering gör sin akademiska debut i språkvetenskapen, som ett begrepp för att beteckna den process varigenom två eller flera språk, som samsas om ett utrymme och befinner sig i relation till varandra, med tiden ger upphov till ett nytt språk, ett kreol-språk.

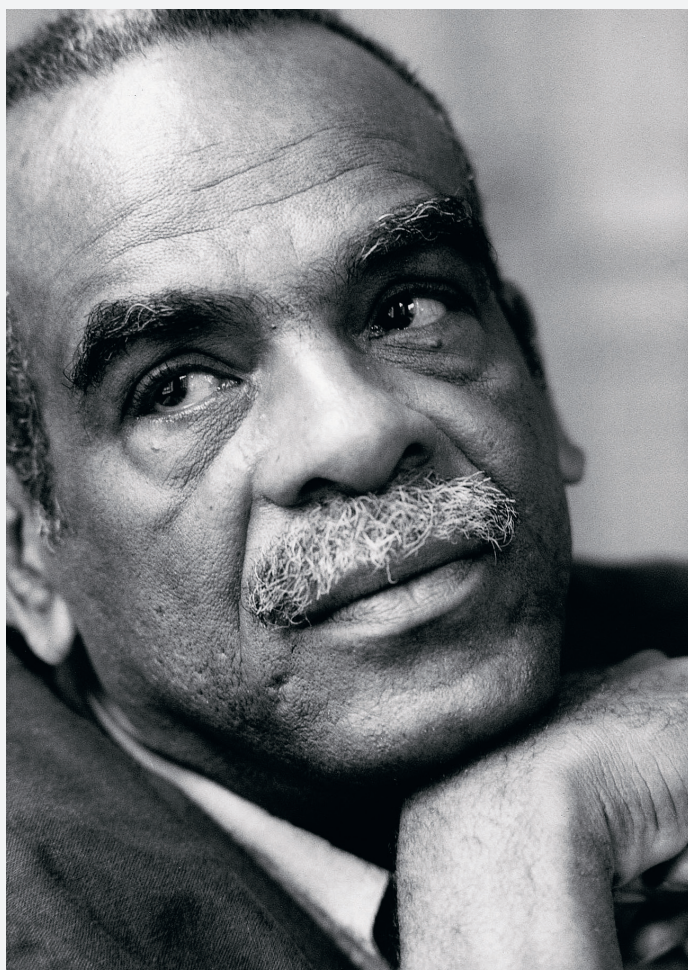
Dessa språk har det gemensamt att de fått den större delen av sitt ordförråd från ett ledande språk, men att de ändå har

en grammatik eller syntax som starkt avviker från detta.

Globaliseringsteoretiker

På 1980-talet kom begreppet att utvidgas i betydelse till att även förklara kulturella förändringar i den så kallade "globaliseringens tidevarv".

Ulf Hannerz skrev om denna process i artikeln "The World in Creolization" (1987). De gränsöverskridande kulturella förändringarna kan, hävdar Hannerz, beskrivas som att världen håller på att kreoliseras, det vill säga att kulturer inte längre kan betraktas som avgränsade och homogena, utan hellre bör förstås i relation till varandra.

Postkolonialister

Postkoloniala teoretiker började laborera med begreppet kreolisering i och med avkolonialiseringen och uppkomsten av nationella befrielseörelser i de före detta kolonierna på 1960- och 70-talet.

En av de ledande teoretikerna är den barbadiske historikern och poeten Kamau Brathwaite, som sökte formulera ett postkolonialt svar på antropologiska försök att förstå de karibiska öarnas sociala och kulturella särart. På 1980-talet

Stuart Hall.
Foto: Wikimedia
Commons

kom teoretiker såsom Stuart Hall, Paul Gilroy och Édouard Glissant att transformera begreppet till "ett verktyg med förmågan att

utmana nationalistiska projekt, utforma smidigare teorier kring icke-essentiellt identitets-skapande och transnationell hemhörighet" (Gallgher, 2012).

Jean Bernabé, Patrick Chamoiseau, Raphaël Confiant och Mohamed B. Taleb Khyar är karibiska konstnärer, som på 1990-talet i och med artikeln "In Praise of Creolness" (1990) tar kreolbegreppet från en akademisk diskussion om språk, kultur och identitet till ett politiskt initiativ för en kreolidentitet, som bärare av värden med kraft att utgöra grunden för en kulturell, social och ekonomisk frigörelse och ett övervinnande av koloniala och rasistiska tankemönster.

Édouard Glissant.
Foto: Jacques
Sassier Gallimard

SCEN 4.

BEBÅDELSEN

Efter X:s genomgång återupptas samtalet.

IVAN

Vi lever inte i Karibien eller Kap Verde och vi är inte en direkt följd av kolonialismen. Är det verkligen rasismen som är den mekanism som formar oss till vilka vi är? Jag vill tro att det finns annat, som är närmare oss än just rasism.

MANI

Men, jag gillar ändå exemplet från Kap Verde. Vi har vissa likheter, vi har till exempel hundra olika ord för polisen: "aina", "hanodj", "shorta", "akash". Varför har vi det, om det inte är för att de inte ska förstå? Samma sak för droger: "äzi", "mitshk", "skjoskjo", "zatla". Det vittnar i vart fall om en maktrelation. Jag tror att det finns något här.

X

Sökandet efter en identitet har ofta inneburit ett sökande efter en kärna. Vi har sökt ett "jag" eller en "nationens själ", och trott att vår identitet typ har med vårt "blod" att göra. Detta är exempel på essentialistiska resonemang. Vi får inte glömma att rasismen vilar på sådana resonemang, rasismen har en essentialistisk människosyn. Det är ett skillnadsskapande eller skillnadstänkande, vilket utgår

ifrån att människor är olika på grund av vad de är i sin essens.

Vårt sökande här är tydligen något helt annat, det är ett sökande på en socialkonstruktivistisk grund, det är en tro på att identiteter och kulturer skapas i det mänskliga mötet. Så, låt oss inte fastna vid det att vi inte råkar leva på Kap Verde, utan låt oss hellre titta på mellanmänniskliga relationer i vår närhet.

IVAN

Men, jag förstår fortfarande inte varför vi ska tala om rasism. När vi talat om rasism tidigare så har vi gjort det med ett klart syfte: att belysa hur strukturell och institutionell rasism påverkar våra materiella levnadsvillkor. Det måste vara syftet med vårt tal om rasism, inte sant?

X

Vad ska vi göra åt dessa ojämlika materiella levnadsvillkor då?

IVAN

Vi måste organisera oss!

X

Återigen säger vi "oss". Vilka är vi?

MANI

Men de koloniserade, de var inte bara koloniserade politiskt

och ekonomiskt, de var även koloniserade psykiskt. Kolonialismen skapar i grunden kluvna identiteter hos de koloniserade, de internaliserar delar av kolonisationskulturen, något som väldigt lätt leder till självförakt.

Frantz Fanon talar om psykisk alienation, mindervärdeskomplex och självhat hos de koloniserade. Och kolonialisterna lider på samma sätt av övervärdeskomplex och självglorifiering.

IVAN

”Lider av”? Kan vita lida av övervärdeskomplex?

MANI

Jag vet inte, jag antar det. Men vad jag menar är: om det skulle vara sant att vi har något gemensamt med de koloniserade, så måste det också vara sant att även vår sociala och psykiska verklighet präglas av psykisk alienation, mindervärdeskomplex, självhat och så vidare. Och, så länge vi vandrar omkring med dessa problem på ett socialt och psykiskt plan, så blir det jävligt svårt att organisera oss för jämlikare materiella förhållanden, inte sant?

X

Jag tror att vi hittills förstått rasism fel. Vi har trott att rasism är när vissa människor ogillar vissa andra människor på grund av deras hudfärg. Men, jag tror att rasism är mer komplicerat än så.

Jag tror att rasism är en -ism, en uppsättning av tankemönster, en förståelse av människor som indelade i raser, i kategorier som vita och icke-vita, och en föreställning om att de vita är mer värda än de icke-vita. Och det här har sedan upprätthållits av en

massiv kunskapsproduktion.

Det patriarkala systemet vilar exempelvis på en kunskapsproduktion om kvinnan som passiv, relationsinriktad, svag, irrationell och ologisk, och framhäver på så sätt mannen som aktiv, resultat-inriktad, stark, rationell och logisk. På samma sätt konstrueras i den rasistiska världsbilden svarthet som vithetens naturliga motsats.

Den svarta människan framställs som impulsiv, känslostyrd, intensiv och lättsinnig, och framhäver på så sätt den vita människan som civiliserad, rationell och upplyst. Och jag tror att allt detta är inslag i det postkoloniala tillståndet.

IVAN

Det postkoloniala tillståndet, vad är det?

X

Jag tror att det svenska samhället befinner sig i ett postkolonialt tillstånd, ett tillstånd där koloniala och rasistiska tankemönster är naturliga inslag i det kollektiva omedvetna eller medvetna. Dessa tankemönster är som virus, vi behöver bara komma i kontakt med dem för att vi ska bli infekterade. De tränger effektivt in i vårt medvetande och klamrar sig fast.

Vi upptäcker plötsligt att vi inte kan ha en stund, en upplevelse, ett möte med andra människor, utan att även ett litet, dödligt irriterande, kolonialt och rasistiskt tankemönster-virus följer med på dejten.

Vi kan inte välja att leva i lycksalig ovetskap om dessa tankemönster. Det finns inget ”blue pill” som kan ta oss till ”the

blissfull ignorance of illusion”, som i filmen Matrix. Vi är fast med dessa tankemönster, vare sig vi vill det eller inte. Detta är det postkoloniala tillståndet. Vi vet att alla andra också vet, att vår historia och i många avseenden även vår samtid är märkt av rasism. Vi har bara hittills valt att inte låtsas om detta, som om denna medvetenhet inte har någon betydelse.

Meyrem har suttit länge och tänkt på en liknelse. Till slut tar hon mod till sig och börjar tala.

MEYREM

Föreställ er en hemmafest. Gästerna har olika bakgrunder. Det spelas samba och Håkan (som är vit, ”etniskt svensk”, vad vi nu vill kalla det) vill gärna bjuda upp Marta (som har föräldrar från Brasilien) på en dans. Men Håkan vågar inte bjuda upp Marta eftersom han oroar sig för att hon ska uppfatta hans invit som ett racistiskt antagande om att samba är ett självklart inslag i hennes ras.

Håkan plågas och vändas men tar mod till sig och bjuder upp Marta som blir glad och gärna vill dansa. De börjar dansa, och alla andra på festen visar genast intresse för Martas dans. Men det får Marta att känna ett lätt obehag eftersom hon misstänker att hennes dansande nu rasifieras och sexualiseras till den stereotypa rasföreställningen om ”den vilda brasilianskan”.

I köket sitter Husse (som egentligen heter Hussein, men som valt att kalla sig för Husse, eftersom han tror att det låter bättre i svenska öron), och Mustafa (som Husse gärna vill kalla för Musse, vilket Mustafa absolut vägrar, eftersom

han hatar tanken på att förvränga sitt eget namn bara för att behaga andra) och Malin (som tycker att Husses och Mustafas namn ändå är lite mer spännande än hennes eget ”svenne-namn”).

De tre har just satt sig för att äta kycklingklubbor. Husse äter sina kycklingklubbor med kniv och gaffel. Mustafa misstänker att Husse äter med kniv och gaffel av rädsla för att Malin annars (d.v.s. om Husse skulle ha tagit i kycklingklubborna med fingrarna) skulle tänka att Husses ”ätande med händerna” är en naturlig del av hans arabiska kultur.

Malin upplever att det är något konstigt med Husses pedantiska bordsskick och erbjuder honom en servett att plocka upp sina kycklingklubbor med. I samma stund som hon erbjudit honom denna servett så ångrar hon sig, rädd att Mustafa ska uppfatta hennes agerande som ett tecken på att hon ”leker kulturellt överlägsen”. I protest och för att visa att han minsann inte tänker anpassa sig, kastar Mustafa sig över sina kycklingklubbor med händer och armbågar.

Vid ett annat bord sitter Yasmin (som identifierar sig själv som ”invandrare”) och är irriterad. Yasmin är irriterad på Husse som hon menar ”leker att han är svensk”, och hon är irriterad på Mustafa för att han agerar som en ”superblatte”, en löjlig antites till ”svenskhets”. Yasmin skäms å de bådas vägnar, eftersom de båda skämmer ut ”invandrare”, var och en på sitt sätt.

”

*’Lider av?’
Kan vita lida
av övervärdes-
komplex?’*

*Inom oss själva
bor det en mini-
Håkan och en
mini-Marta,
en mini-Malin
och en mini-
Mustafa, och
dessa delar av
vår person har
bråkat, rasifierat
och stereotypi-
serat varandra
länge nu.*

I vardagsrummet har Håkan och Marta nu dansat klart. Håkan frågar: "Var kommer du ifrån?" Marta är född och uppvuxen i Sverige och har ändå behövt svara på denna fråga tusentals gånger tidigare. Hon svarar uppgivet: "Brasilien". Håkan byter snabbt samtalsämne och frågar vad Marta jobbar med i stället. Marta svarar att hon är student och studerar litteraturvetenskap. Det leder snart till att Håkan håller låda om svensk historia och hur den påverkat svensk litteratur och poesi. Inget av det Håkan säger är egentligen nytt för Marta, men Håkan talar, och talar och talar. Marta tröttnar till slut och hittar på en ursäkt för att göra något annat.

Samma natt ligger Håkan vaken i sin säng. Han frågar sig själv: "Varför gjorde jag så? Varför tog jag så mycket plats? Varför höll jag låda? Vad fick mig att tro att jag kan lära henne något om svensk litteratur och poesi, när hon just berättat att hon studerar litteraturvetenskap?" Håkan upptäcker plötsligt ett mönster. Han upptäcker att han i kontakt med invandrare (eller, mer specifikt, invandrarkvinnor) nästan alltid fylls med en lätt känsla av prestige, att hans självförtroende ökar, att han får lättare för att tala, och att han helst kastar sig ut i "bildande" eller "civiliserande" projekt. Samtidigt vet han någonstans

dunkelt i det omedvetna, att den enda anledningen till att dessa invandrarkvinnor lyssnar på hans utdragna utläggningar om sådant som är "svenskt" eller "förr i tiden" måste vara att han är en äldre vit man.

X

Det som händer på denna hemmafest vittnar om att koloniala och rasistiska tankemönster är en del av vår vardag. Ingen av dessa rollfigurer är uttalat rasist, men alla besväras av dessa tankemönster, eller hur? Vi rasifieras av andra och vi rasifierar oss själva in i kategorier som vita, icke-vita, brasilianska, arab, svensk etc. och med detta kommer stereotypa föreställningar om oss.

Men vi själva upplever oss som levande varelser, med egna tankar, känslor och viljor och vill inte alls förstelnas till, eller låta våra val och handlingar förklaras som en del av vår vithet, icke-vithet, arabiska kultur, etc. Vi blir irriterade och gör därför vårt bästa för att bryta oss loss från dessa stereotypers förstelnande grepp.

MEYREM

Det är egentligen inte så konstigt att alla blattar helst sitter med andra blattar på fikapausen, medan alla svenskar sitter med svenskar. I våra "egna" grupper slipper vi åtminstone risken att när som helst stereotypiseras till vita, icke-vita, arab, brasilianskor, svenskar etc.

MANI

Men, vi är ju inte blattar, vi kom väl fram till det, eller hur? Vi sa ju att vi var en mix, en hybrid, något annat, något nytt...

IVAN

Vad har det här med kreol och kreolisering att göra?

X

Jo, alla personer på hemmafesten Meyrem beskriver genomgår en process av kreolisering. Vad innebär det för dessa karaktärer att behöva besväras av dessa tankemönster? Vilka alternativa strategier kommer de snart att utveckla för att hantera dessa tankemönster? Vilka nya insikter, synsätt och perspektiv kommer de snart att utveckla som ett över-skridande och ett övervinnande av dessa tankemönster? Att stå inför sådana frågor och att kämpa för att hitta svar, det är kanske att kreoliseras ...

MANI

Och kreol? Vad är det då att vara kreol?

X

Vi sa tidigare att ”vi har införlivat svenskhet” i våra egna bröst. Det innebär att vi, till skillnad från andra, inte behöver ta oss till Meyrems hemmafest för att komma i kontakt med dessa frågor. Vi håller ju denna fest ständigt i våra egna bröst.

Inom oss själva bor det en mini-Håkan och en mini-Marta, en mini-Malin och en mini-Mustafa, och dessa delar av vår person har bråkat, rasifierat och stereotypiserat varandra länge nu.

Mini-Mustafa har hatat mini-Malin och velat kasta ut henne ur vårt bröst, och mini-Marta har dissat mini-Håkan tusen gånger, och allt det bara för att smärtsamt upptäcka att de ändå ständigt hamnar på samma fest, med samma mini-människor.

Så vi har tröttnat på det hela... Vi har haft att göra med dessa koloniala och rasistiska tankemönster så länge att vi till slut sett igenom dem... de är en bluff, och vi har förstått att vi också måste vara en bluff, om vi håller fast vid dem. I samma stund som vi släpper taget om koloniala och rasistiska tankemönster så övervinner vi också dem. Och då kan vi också försonas med oss själva, och skapa oss själva på nytt som något annat, som något bortom vit och icke-vit. Och det är att vara kreol, antar jag.

SCEN 5.

ANTECKNINGAR TILL ETT MANIFEST

— 1 —

Detta är ett sökande efter vår sociala och kulturella verklighet, ett placerande av oss själva i en historisk och geografisk kontext, en tolkning av oss själva och vår situation i världen, en reflektion över oss själva och den gemenskap vi ingår i, ett försök att identifiera mekanismer i det svenska samhället som äger kraft att forma oss till en grupp, ett försök att binda samman olika delar av vårt liv och sätta det i ett större sammanhang.

Detta sökande bör förstås som just ett sökande. Dessa svar är inga riktiga svar. De är snarare försök att öppna nya, ännu utforskade fält för vårt sökande.

— 2 —

”Västerlandet finns nu överallt, både inom västerlandet och utanför; i strukturer och i medvetanden.”

ASHIS NANDY

Den intime fienden

Detta sökande kräver att vi modigt misstror även oss själva. Vi har fått lära oss att vi är ovärdiga varelser: icke-vit och därmed icke-ljus, icke-rationalitet, icke-civilisation och icke-människa.

Vi har anammat detta, vi har betraktat oss själva med dessa ögon, genom detta filter, och det har färgat våra tankar och övertygelser, ja till och med våra tankar om vår egen frigörelse, till slöa, uddlösa farser.

— 3 —

”We are fundamentally stricken with exteriority.”

JEAN BARNABÉ ET AL.

In praise of creoleness

Vår förståelse av oss själva vilar djupt inom oss själva, men varje gång vi vänt våra blickar mot oss själva så har vi också vänt dem bort ifrån oss själva i avsmak och vämjelse. Vi har hellre vänt våra blickar mot andra som på intet sätt liknar oss själva. Och detta blickande mot andra har fyllt våra medvetanden med ord, begrepp, tankar, teorier, synsätt etc. som ytterst går tillbaka till andra än oss själva. Detta är ett koloniserat medvetande, och med detta koloniserade medvetande har vi skapat en osjälvständig förståelse av oss själva och vår situation i världen. Vi har hela denna tid suttit bakom ett galler, och roat oss med livet utanför. Vår frigörelse kräver att vi vänder våra blickar bort ifrån andra, då först kommer vi att upptäcka detta galler.

— 4 —

*"Förgäves skall jag böja,
skall jag rista
det gamla obevekligt hårda gallret
— det vill ej tänja sig,
det vill ej brista,
ty i mig själv är smitt
och nitat gallret,
och först när själv jag krossas,
krossas gallret."*

GUSTAF FRÖDING

Guitarr och dragharmonika

Och detta galler är koloniala och rasistiska tankemönster, men förgäves skall vi börja, förgäves skall vi rista, detta gamla obevekligt hårda galler. Vi har försökt böja det åt det ena hållet och slutat som ovärdiga efterapningar av andra, och vi har försökt böja det åt det andra hållet och i stället slutat som stelbenta anti-teser av andra.

Först krävde vår frigörelse att vi vänder våra blickar bort ifrån andra, och då hittade vi detta galler. Nu kräver vår frigörelse att vi vänder våra blickar bort ifrån detta galler, då först kommer vi att hitta till oss själva. Se där, då först kommer vi även att upptäcka att dessa koloniala och rasistiska tankemönster är smidda och nitade i oss själva – och vi kommer att vilja utmana oss själva, ty vi kommer att veta att först när vi själva krossas, krossas gallret.

— 5 —

*"Ännu inte vit, inte längre
fullständigt svart, var jag fördömd."*

FRANTZ FANON

Svart hud, vita masker

I vårt eget bröst bor motstridiga krafter, en konflikt av oenhetliga element, en svår och traumatisk historia. Våra bröst är präglade av herravälde, skillnadsskapande, dominans och över- och underordning, av människans överlägsenhet över det icke-mänskliga, av det maskulina överlägsenhet över det feminina, av den vuxnes över barnet, av det historiska över det icke-historiska, av det moderna eller progressiva över det traditionella eller primitiva, av de starkares överlägsenhet över de svagare, eller kanske, i första hand, av de vitas överordning över de icke-vita.

Vår resa är inte enkel, det är ett passerande genom ett komplext och oöverskådligt kaos. Det leder till en känsla av ett ohanterligt "för mycket" och en känsla av att "allt går sönder". Vi tvingas till ett tomt och öde mittemellan, ett plågsamt virrvarrande från de Ena, till de Andra, från "Vi" till "Dom", från ett "Varken-eller" till ett "Både-och", och utan att någonsin hitta hem. Tills det att vi en dag utbrister: "Fuck it, jag orkar inte mer", och släpper taget om oss själva, och gör hemlösheten till vårt hem, och rotlösheten till vår rot, så "låt tistlarna brinna". Ur vår aska träder något nytt fram, ett överskridande och ett övervinnande av koloniala och rasistiska tankemönster, en kreolidentitet.

— 6 —

*"It is not a language of essence,
it is a language of the related".*

ÉDOUARD GLISSANT

Poetics of relation

(citerad i Britton, 1999)

En kreolidentitet är ett förkastande av alltför fixa, särartspräglade, essensbetonade och stelnade föreställningar om identitet, och därmed också en upplösning av "traditionella" identiteter (oftast etniska, religiösa eller kulturella identiteter hörande till "föräldrars ursprungsland") En kreolidentitet är ett utmanade av territoriella och språkbaserade föreställningar om "nationen" och nationalistiska projekt över huvud taget.

En kreol-identitet är ett avståndstagande från föreställningar om ras och etnicitet, en önskan att varken vara koloniserade eller kolonialister, varken höra hemma i den ena eller den andra nationen eller staten, varken vara invandrare eller infödd, varken vara förtryckare eller förtryckt. En kreolidentitet är en vägran att låta sig placeras i endimensionella fack, what so ever.

En kreolidentitet är hellre ett firande av socialkonstruktivistiska, existensbetonade, rörliga och icke-fixa föreställningar om identitet, och därmed ett sammanmältande, en nyfusion, eller mer korrekt: ett sammanlänkande, av olika traditionella etniska, religiösa och kulturella identiteter till en ny, överskridande identitet. En kreolidentitet är ett firande av den ogripbara människan, ett firande av mångfald och diversitet, eller ett firande av vår likhet i vår olikhet.

— 7 —

Vi förstår därmed kreolisering som en process, ett "work in progress", en ständig rörelse, eller ett klivande ut i det okända och mot det framtida. Vi förstår därmed kreol som en vilja att förändra och förändras, ett ständigt tillblivande av något nytt, och därmed ett oförutsägbart resultat, ett konstverk i sin egen rätt, en originell idé, en helhet som är något mer än sina delar, alltså inte ett $1+1=2$, utan hellre ett $1+1=3$.

— 8 —

*"I am talking of millions of men
who have been skillfully injected
with fear, inferiority complexes,
trepidation, servility, despair,
abasement."*

AIMÉ CÉSAIRE

Discourse on colonialism

När vi kreoliserar, så är vi i en process av avrasifiering av oss själva, och att vara kreol innebär att vi ställer oss utanför den rasmaktordning som präglar det svenska samhället och världen i stort. I samma process som vi förstår oss själva som kreoler, så påbörjar vi också en kamp för vår egen frigörelse, för ett självständigt medvetande, och letar bot för alla de sjukdomar och komplex som har sin grund i vårt eget anammande av koloniala och rasistiska tankemönster, såsom psykisk alienation, minder- och övervärdeskomplex, självhat och självglorifiering.

— 9 —

"... det kolonialiserade 'tinget' blir människa under själva den process varigenom hon befriar sig."

FRANTZ FANON

Jordens fördömda

I denna process går vi från att vara passiva objekt, passiva åskådare av vår egen modellering, till aktiva subjekt och regissörer i den föreställning som resulterar i vår egen frigörelse.

Vi upptäcker oss själva som bärare av sinnesintryck och förnimmelser, tankar, känslor och viljor som är värda att uppskattas. Vi kommer till självacceptans och upptäcker oss själva som hemmahörande i det svenska samhället. Vi utforskar våra möjligheter att på nytt skapa oss själva, vårt samhälle, vår samtid och vår framtid.

— 10 —

"Teorin är i stånd att gripa massorna så snart den förklaras ad hominem [för människan], och den förklaras ad hominem så snart den blir radikal. Att vara radikal är att angripa saken vid roten. Människans rot är emellertid människan själv."

KARL MARX

Till kritiken av den hegelska rättsfilosofin (texter i urval)

Vårt teoretiserande kring vår identitet bör förstås i ett politiskt sammanhang.

Identitet är ett mellanbegrepp, en brygga mellan vår förståelse

av samhället, dess övergripande strukturer och institutioner, och vårt subjektiva tolkande och vårt förhållande till saker och ting.

När vi talar om identitet, talar vi samtidigt om hur vårt samhälle är strukturerat och uppbyggt. När vi omformulerar vår identitet, river vi en brygga och bygger i stället en annan mellan oss själva och samhället, ja och detta betyder att vi på sikt även omvandlar samhället.

— 11 —

"Ett spöke går runt Europa ..."

**KARL MARX OCH
FRIEDRICH ENGELS**

Det kommunistiska manifestet

Vår teoretiserande kring vår identitet bör förstås som ett försök att skapa en analys som grund för vår organisering. På samma sätt som arbetarrörelsen var i behov av att tydligt definiera arbetaren som identitet innan den kunde skapa politik med arbetaren som grund och utgångspunkt och queer-rörelsen var i behov av att tydligt definiera queer som identitet innan den kunde skapa politik med queer-värderingar som grund och utgångspunkt, så är vi i behov av att tydligt definiera vår egen identitet, så att vi ska kunna skapa politik med oss själva som grund och utgångspunkt.

SCEN 6.

AVTONING

IVAN

Jag har talat med ett par vänner med bakgrund i Sydamerika. De vill inte alls kalla sig själva för kreoler, de kopplar det direkt till criollo och menar att det betytt detsamma som att ha "spanskt blod" och att ordet bär på en historia av förtryck mot framför allt ursprungsbefolkningen.

X

Ordet criollo kidnappades av spanska kolonialherrar, ja. Det kommer alltid att finnas en kamp om definitioner och betydelser av ord och begrepp. Vi kan inte välja att tolka ordet criollo som "spanskt blod", det vore ju att falla för koloniala och rasistiska tankemönster. Vår kamp är en kamp för en förståelse av oss själva bortom dessa tankemönster, så låt oss också vrida kreol-begreppet ur dessa förlegade tankemönsters grepp.

IVAN

Är det inte bättre att hitta ett annat ord? Ordet kreol har ju ett kolonialt och rasistiskt förflutet.

X

Jag menar att det just är begreppets styrka. Ordet kreol sätter oss i en postkolonial kontext och öppnar för oss att förstå oss själva ur ett postkolonialt perspektiv.

Ord som mix, hybrid, en tredje identitet etc. missar ju denna viktiga dimension.

IVAN

Är alla "förortare" i Paris, London och Berlin också kreoler?

X

Ja, vi borde ta kontakt med dem och organisera oss tillsammans, vår kamp är densamma.

IVAN

Innebär detta att vi kan lämna begrepp som vita och icke-vita?

X

Nej, det tror jag inte. Jag tror att begrepp som vita och icke-vita är relevanta så länge rasismen är levande. Vårt tal om kreol är inte ett naivt försök att komma runt att behöva tala i dessa termer.

IVAN

Varför kan vi inte bara hålla kvar vid ordet rasifierade?

X

Vi är alla rasifierade, vare sig vi rasifieras som vita eller icke-vita. Så, jag förstår till att börja med inte vilka vi talar om när vi säger "de rasifierade". Och sen, återigen, kreol är ju något helt annat, en kan rasifieras utan att vara kreol.

IVAN

Så, vi säger kreol typ bara för att slippa säga blatte?

Varför kan vi inte bara hålla kvar vid ordet rasifierade?

X

Nej, vi talar om oss själva som kreoler för att det sätter oss i en annan kontext, för att det öppnar för ett annat perspektiv och en annan förståelse av oss själva. Varför skulle vi fortsätta tala om oss själva som blattar? Det säger ju inget om vilka vi är och vilka vi vill vara, och är dessutom nedsättande.

IVAN

Kan svenskar, alltså jag menar "etniska svenskar" vara kreoler?

X

Vad innebär det egentligen att vara svensk?

LITTERATURFÖRTECKNING

Barnabé, Jean, Chamoiseau, Patrick, Confiant, Raphaël och Taleb Khyar, Mohamed B (1990). *In Praise of Creoleness*. Callaloo, Vol. 13, No. 4, pp. 886–909

Britton, Celia M (1999). *Edouard Glissant and postcolonial theory: strategies of language and resistance*. Charlottesville, Va.: University Press of Virginia

Catomeris, Christian (2004). *Det ohyggliga arvet: Sverige och främlingen genom tiderna*. Stockholm: Ordfront

Césaire, Aimé (2000). *Discourse on colonialism*. New York: Monthly Review Press

Fanon, Frantz (1997). *Svart hud, vita masker*. Göteborg: Daidalos

Fanon, Frantz (2007). *Jordens fördömda*. [Ny utg.] Stockholm: Leopard

Fröding, Gustaf (2014). *Samlade dikter*. Stockholm: Bonnier pocket

Gallgher, David (2012). *Creoles, Diasporas and Cosmopolitanisms. The Creolization of nations, cultural migrations, global languages and literatures*, Bethesda, Dublin, Palo Alto, Academica Press, pp. 96–112.

Hannerz, Ulf (1987). "The World in Creolization". *Africa: Journal of the international african institute*. Vol. 57, No 4, Sierra Leone, 546–559

Hübinette, Tobias, Hörnfeldt, Helena, Farahani, Fataneh & León Rosales, René (red.) (2012). *Om ras och vithet i det samtida Sverige*. Tumba: Mångkulturellt centrum

Marx, Karl (2003). *Karl Marx: texter i urval*. Stockholm: Ordfront

Marx, Karl & Engels, Friedrich (1994). *Det kommunistiska manifestet*. [Ny utg.] Stockholm: Tiden

Nandy, Ashis (1999). "Den intime fienden: kolonialismens psykologi". *Globaliseringens kulturer* / Catharina Eriksson, Maria Eriksson Baaz, Håkan Thörn (red.). S. 179–194

Palme, Olof (1965). Radioanförande.

Werner, Jeff (2014). *Blond och blåögd: vithet, svenskhet och visuell kultur = Blond and blue-eyed: whiteness, Swedishness, and visual culture*. Göteborg: Göteborgs konstmuseum

Wertenbruch, Anna (2013). *The Representation of Blackness in Walt Disney's "The Princess and the Frog"*. Grin verlag. E-bok

OM ARENA IDÉ

Rapporten är utgiven av Arena idé – en oberoende tankesmedja med ett medborgar- och löntagarperspektiv. Vi vill vara ett alternativ till de näringslivsfinansierade tankesmedjorna på högerkanten. Vi ger ut rapporter och böcker, ordnar seminarier och debatter.

Vår målsättning är att vrida opinionsbildningen i en annan riktning och lyfta in frågor som i dag saknas i debatten. Vi vill undersöka vår samtid och påverka vår framtid. Vi verkar utifrån värderingar baserade på jämlikhet, jämställdhet, social rättvisa, demokrati och frihet. Arena idé ingår i Arenagruppen.

arenaidé

